

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СПРАВАХ ПРО УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УГРИНОВСЬКА Оксана Іванівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу, Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3642-5903>

ПАНЬКІВ Анастасія Зіновіївна - магістр права

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3434-5915>

УДК 347.633(477)

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2026.1.16>

У статті на підставі аналізу норм чинного законодавства та судової практики національних судів з'ясовано правову природу усиновлення як пріоритетної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Досліджено особливості нормативно-правового регулювання процедури усиновлення, зокрема в умовах воєнного стану, проаналізовано законодавчі новації, спрямовані на оптимізацію та цифровізацію окремих етапів усиновлення. Окрему увагу приділено проблемним аспектам судового розгляду справ про усиновлення, а також тенденціям судової практики, пов'язаним із забезпеченням найкращих інтересів дитини та запобіганням зловживання правом на усиновлення.

Ключові слова: усиновлення; діти-сиріти; діти, позбавлені батьківського піклування; воєнний стан; окреме провадження; найкращі інтереси дитини.

Постановка проблеми

Умови воєнного стану в Україні зумовили зростання кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що актуалізує питання ефективності функціонування інституту усиновлення. Попри наявність детального правового регулювання, практика застосування законодавства в справах про усиновлення виявляє низку проблем, пов'язаних із тривалістю судового розгляду, особливостями участі присяжних, з'ясуванням думки дитини, а також перевіркою добросовісності мотивів канди-

датів в усиновлювачі, що потребує наукового осмислення.

Стан дослідження проблеми

Інститут усиновлення неодноразово досліджувався в працях українських науковців, а саме: З. В. Ромовська, Ю. С. Червоний, О. В. Калітенко, Г. С. Волосатий, М. А. Логвинова, В. С. Яковенко та інші. Водночас сучасні трансформації законодавства та нові тенденції судової практики у період воєнного стану, зокрема щодо посилення контролю за дотриманням найкращих інтересів дитини та запобігання зловживанням правом на усиновлення, зумовлюють необхідність до комплексного їх аналізу.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є аналіз правового регулювання інституту усиновлення в Україні та судової практики його застосування в умовах воєнного стану. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: проаналізувати чинне законодавство України, що регулює процедуру усиновлення; з'ясувати основні законодавчі новації у сфері усиновлення в період воєнного стану; дослідити особливості судового розгляду справ про усиновлення; узагальнити актуальні підходи національних суддів, зокрема Верховного Суду, щодо вирішення справ цієї категорії.

Виклад основного матеріалу

Усиновлення є одним із ключових інститутів сімейного права, що має особливе соціальне та правове значення. Його метою є забезпечення права дитини на виховання в сімейному середовищі, створення належних умов для розвитку та реалізації її особистого потенціалу.

В умовах воєнного стану законодавець приділяє особливу увагу додатковим гарантіям захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що обумовлює внесення змін до законодавства. Це свідчить про гнучкість та адаптивність правової системи України до актуальних проблем суспільства.

У період воєнного стану в окремі етапи процесу усиновлення були впроваджені цифрові технології, внаслідок чого процедура усиновлення частково спростилася в частині збору та подачі документів. Строки розгляду та прийняття деяких документів скоротилися, а строк дії певних документів продовжився.

31 травня 2022 року в Україні було започатковано «цифровізацію» усиновлення, що стало важливим етапом модернізації системи захисту прав дітей. На порталі «Дія» з'явилася перша послуга — консультація з усиновлення. Відтоді цифрова екосистема у сфері усиновлення зазнала суттєвого розвитку – від надання однієї послуги до створення комплексного електронного механізму між кандидатами в усиновлювачі та органами опіки та піклування. На сьогодні, портал «Дія» пропонує 7 видів послуг для майбутніх батьків, спрямованих на забезпечення відкритості, доступності та ефективності процедури усиновлення.

Змінами від 16 серпня 2022 року Порядком №905 доповнено розділом «Особливості провадження діяльності з усиновлення під час воєнного стану», що включає підрозділи «Особливості обліку і провадження діяльності з усиновлення дітей, які є тимчасово переміщеними (евакуйованими)» та «Особливості обліку кандидатів в усиновлювачі»; встановлено, що усиновлення дітей, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, можливе виключно після відновлення роботи місцевих органів

виконавчої влади та виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад на відповідних територіях; усиновлення дітей, тимчасово переміщених (евакуйованих) на ті території України, де не ведуться активні бойові дії, провадиться за місцем їх тимчасового переміщення (евакуації) [3].

Від 09 травня 2025 року з'явилася можливість тимчасової опіки/піклування до усиновлення, яка дозволяє уникнути ситуації, коли дитина перебуває в інтернатному закладі, очікуючи на судові рішення про усиновлення. Пункт 79-1 Постанови №905 передбачає: «після подання кандидатами в усиновлювачі до суду заяви про усиновлення дитини за наявності позитивного висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини вони мають право звернутись до районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної в місті (у разі утворення), сільської, селищної ради за місцем проживання (перебування) дитини із заявою про встановлення опіки, піклування над дитиною з подальшим усиновленням» [2]. Фактично, це інструмент, який дає змогу дитині вже і зараз бути в родині, мати законного представника, ходити до школи тощо. Це рішення – про безпеку і стабільність для дитини.

Зміни вносились також і до Сімейного кодексу України, зокрема, щодо осіб, які не можуть бути усиновлювачами. Розширення цього переліку передусім пов'язується із збройною агресією російської федерації. Від 14 травня 2025 року не можуть бути усиновлювачами особи, які:

- є громадянами держави-агресора та/або держави, щодо якої Україною застосовано секторальні санкції (п. 15);

- перебувають у шлюбі з громадянином держави-агресора та/або держави, щодо якої Україною застосовано секторальні санкції (п. 16).

Окрім того, законодавчі зміни встановлюють додаткові обмеження для усиновлювачів, зокрема щодо осіб із психічними розладами або визначеними захворюваннями, осіб, засуджених за тяжкі злочини чи з непогашеною судимістю, а також осіб,

притягнутих до відповідальності за домашнє насильство або насильство за ознакою статі. Таким чином, новації законодавства сприяють удосконаленню правового регулювання усиновлення та гарантуванню захисту прав дітей у складних суспільно-політичних умовах.

Особливості судового розгляду справ про усиновлення в Україні.

На сьогодні очікує на підписання Президентом законопроект №7087, прийняття якого б запровадило суттєві зміни до судової стадії процедури усиновлення [5]. Зокрема, передбачено:

- виключення присяжних із розгляду справ цієї категорії, натомість - обов'язкова участь прокурора;

- скорочення строків підготовки справи - не більше п'яти днів з дня відкриття провадження в справі, про що суд постановляє ухвалу;

- підготовче засідання в справах про усиновлення не проводиться;

- встановлення граничного строку розгляду справи - протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня відкриття провадження в справі;

- апеляційна скарга на рішення суду про усиновлення дитини подається протягом десяти днів з дня його проголошення.

На нашу думку, зміни, запропоновані законопроектом №7087, потребують критичної оцінки. Попри обґрунтоване прагнення законодавця до прискорення розгляду справ про усиновлення в умовах воєнного стану, окремі нововведення викликають сумніви щодо їх доцільності.

Зокрема, виключення присяжних та запровадження обов'язкової участі прокурора в справах про усиновлення не можна однозначно оцінити як позитивний крок. Участь присяжних слугувала додатковою гарантією неупередженості та захисту найкращих інтересів дитини, тоді як обов'язкова участь прокурора, з огляду на приватноправовий характер таких справ, може призвести до надмірної формалізації процесу та посилення державного втручання в сімейні правовідносини.

Що стосується строків розгляду таких справ судом – як показує практика, з мо-

менту відкриття провадження в справі до постановлення судового рішення минає приблизно 1-2 місяці [6; 7; 8]. Однак, наявні випадки, коли справа перебуває в суді близько 4-5 місяців [9; 10; 11; 12] чи понад пів року [13; 14].

Кількість справ про усиновлення в судах Львівської області за період 2021-2025 року наочно відображено в Таблиці №1 (відомості станом на 01 грудня 2025 року).

Матеріальні та процесуальні норми законодавства визначають загальні засади усиновлення, однак у період воєнного стану судова практика демонструє появу нових специфічних аспектів, зумовлених реаліями часу. У цьому контексті аналіз судової практики дозволяє виокремити низку тенденцій та особливостей розгляду справ про усиновлення:

1) Залучення в справу територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, відділи державної реєстрації актів цивільного стану як заінтересованих осіб:

- Ухвалою Саратського районного суду Одеської області від 29.01.2025 року в справі №513/1402/24 як заінтересовану особу було залучено ТЦК та СП: «Ураховуючи, що заявник є військовозобов'язаним, рішення у цій справі може вплинути на права та обов'язки територіального центру комплектування та соціальної підтримки, визначені Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», тому суд вважає за необхідне залучити до участі у справі як заінтересовану особу ІНФОРМАЦІЯ_4» [15].

- Надвірнянський районний суд Івано-Франківської області ухвалою про відкриття провадження у справі №348/2735/24 від 15 листопада 2024 року також з власної ініціативи залучив військову частину до справи, зазначивши наступне: «Ураховуючи, що на сьогодні заявник є військовослужбовцем, який звернувся до суду із заявою про усиновлення дітей його дружини ОСОБА_2, у випадку ухвалення рішення про задоволення заяви ОСОБА_1, можуть виникнути підстави для звільнення військовослужбовця з військової служби, а отже це стосується прав та обов'язків військової

частини НОМЕР_1, у складі якої позивач проходить військову службу, тому вважаю за необхідне залучити до участі у справі у якості заінтересованої особи - військову частину НОМЕР_1» [16].

Такого ж підходу суди дотримуються і в наступних справах:

- Ухвала Приморського районного суду м. Одеси у справі № 522/1238/24 від 12 червня 2024 року [17];

- Ухвала Хмельницького міськрайонного суду у справі №686/22206/24 від 18 вересня 2024 року [18];

- Ухвала Приморського районного суду м. Одеси у справі № 522/16589/23 від 11 квітня 2024 року [19];

- Ухвала Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області у справі № 398/3945/24 від 05 вересня 2024 року [20];

- Ухвала Малиновського районного суду міста Одеси у справі № 522/4459/24 від 24 жовтня 2024 року [21].

Окрім того, поширеною судовою практикою стало залучення органів державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС), до прикладу:

- у справі №367/9293/23 Ірпінського міського суду Київської області від 12 квітня 2024 року як заінтересована особа був залучений Дніпровський відділ державної реєстрації актів цивільного стану у м. Києві ЦМ УМЮ (м. Київ) [22].

- у справі 463/9426/24, яка розглядалась Личаківським районним судом міста Львова як заінтересована особа був залучений Олександрівський відділ державної реєстрації актів цивільного стану в місті Запоріжжі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м.Одеса) [23].

Проте, на нашу думку, вважаємо їх залучення та зобов'язання до виконання додаткових дій у межах судового провадження недоцільним. Адже рішення суду про усиновлення дитини та внесення змін до актового запису про її народження відповідно до статті 233 СК України автоматично створює правові підстави для внесення відповідних змін органом ДРАЦС. Після набрання рішенням законної сили усиновлювачі самостійно звертаються до держав-

ного органу для внесення змін до актового запису про народження дитини та для видачі нового свідоцтва про народження з урахуванням відповідних змін.

2) Розгляд справи без участі учасників справи та без заслуховування думки дитини в судовому засіданні:

Відповідно до статті 313 ЦПК України, суд розглядає справу про усиновлення дитини за обов'язковою участю заявника, органу опіки та піклування або уповноваженого органу виконавчої влади, а також дитини, якщо вона за віком і станом здоров'я усвідомлює факт усиновлення, з викликом заінтересованих та інших осіб, яких суд визнає за потрібне допитати [2].

На практиці, суди ухвалюють рішення про усиновлення, незважаючи на неявку всіх осіб, прикладами цьому є наступні справи:

- Рішення Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області від 11 вересня 2023 року у справі № 495/7909/23 [24];

- Рішення Городецького районного суду Львівської області у справі №441/289/25 від 14 квітня 2025 року [25];

- Рішення Яворівського районного суду від 23 січня 2025 року у справі №944/129/25 [26];

- Рішення Яворівського районного суду від 31 січня 2025 року у справі №944/5926/24 [27];

- Рішення Яворівського районного суду від 19 березня 2025 року у справі №944/744/25 [28];

- Рішення Яворівського районного суду від 02 червня 2025 року у справі №944/2013/25 [29].

З'ясування думки дитини у справах про усиновлення, на нашу думку, для суду мало б бути пріоритетним. Українське законодавство не встановлює вік, досягнувши якого, дитина має надати згоду на усиновлення та бути присутньою в судовому засіданні.

Барський районний суд Вінницької області у рішенні від 01 грудня 2022 року (справа №125/1691/22) з'ясував думку дитини віком 2 роки 10 місяців. «Дитина відповідала на запитання голови відповідно

до свого віку, зокрема, на запитання, з ким вона прийшла сюди, дитина відповіла, що з мамою і татом; повідомила свій вік, сказала, що її прізвище - ОСОБА_4 (як у заявників); на запитання, чи є в неї іграшки, дитина відповіла, що є багато іграшок, які їй купили батьки; на запитання, чи є у неї книжки, дитина відповіла, що є книжки і читає вона їх з мамою. У судовому засіданні дитина поведилася із заявникам, як з близькими людьми, зокрема виявляла прихильність до них, слухала їх зауваження, йшла на руки, обіймала заявників» [30].

У справі №557/1137/22 Гоцанський районний суд Рівненської області протокольною ухвалою розгляд справи відклав саме для допиту малолітніх дітей. У наступному засіданні суд з'ясував згоду на усиновлення дітей віком 5 та 2,5 років: «малолітні ОСОБА_5 та ОСОБА_6 не заперечили проти усиновлення їх заявниками, підтвердили, що називають їх «мамою» та «татом»» [31].

У контексті воєнного стану та мобілізаційних заходів спостерігається становлення судової практики щодо відмов у задоволенні заяв про усиновлення, обумовленої, у першу чергу, підвищеними вимогами до забезпечення інтересів дитини та виконанням обов'язку щодо захисту Батьківщини.

1. Рішення Личаківського районного суду від 03 жовтня 2025 року в справі №463/7211/25. За обставинами справи подружжя хотіло усиновити трьох дітей. Під час судового розгляду судом оголошувались перерви задля подання заявником до суду військово-облікових документів та для звернення суду із запитом про отримання інформації щодо військового обліку заявника. Незважаючи на існування позитивного висновку про доцільність усиновлення та підтримку в задоволенні заяви всіма учасниками справи в судовому засіданні, суд відмовив в усиновленні, керуючись наступним: «При цьому, суд установив, що ОСОБА_1 як військовозобов'язаний, який раніше був визнаний обмежено придатним до військової служби, не пройшов у строки, встановлені Законом №3621-IX, повторний медичний огляд з метою визначення придатності до військової служби. З аналі-

зу вказаних норм статті 23 Закону та встановлених судом фактичних обставин, суд зазначає, що на момент розгляду цієї справи ОСОБА_1 не має права на відстрочку від призову під час мобілізації, а набуде його лише в разі прийняття судом рішення про усиновлення, відповідно до пункту 10 частини 1 статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». З огляду на вищевикладене, критично оцінивши заяву про усиновлення, яка фактично є умовою для отримання відстрочки від призову під час мобілізації під час правового режиму воєнного стану, суд вбачає в цій справі ознаки штучного спору, задоволення якого призведе до можливості для певної міри зловживань щодо виконання особою її конституційного обов'язку, передбаченого ст. 65 Конституції України, що, на переконання суду, є неприпустимим. Така корислива зацікавленість заявника спростовує презумпцію його добросовісності як усиновлювача і суперечить найкращим інтересам дітей, з огляду на що з метою їх захисту суд у задоволенні заяви – відмовляє» [32].

2. Рішенням Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 04 вересня 2024 року в справі №577/4576/24 заявнику було відмовлено в задоволенні заяви про усиновлення дитини дружини (батько якої помер; окрім того, заявник мав власних двох дітей). У судовому засіданні останній зазначив, що мотивом усиновлення дитини є те, що він не хоче проходити службу в ЗСУ.

Суд у рішенні зазначає: «Враховуючи встановлені судом під час розгляду справи обставини взаємних стосунків у сім'ї заявника, суд критично оцінює та не приймає до уваги письмову заяву дитини від 15.08.2024 р. про його згоду на усиновлення ОСОБА_1 (а.с. 18). Оскільки ОСОБА_3, хоча й досяг такого віку та рівня розвитку, що може висловити свою згоду на усиновлення, однак він у зв'язку із віком не усвідомлює самого факту усиновлення та правових наслідків такого. Крім того, з огляду на встановлені судом під час розгляду справи істотні обставини сприйняття дитиною особи заявника, суд критично оцінює, не приймає до

уваги та відхиляє висновок органу опіки і піклування про доцільність усиновлення ОСОБА_1, оскільки такий є формальним за своїм змістом і ґрунтується лише на переліку фактичних обставин, які відбулись у житті як незворотні (а.с. 8-9). У ньому відсутній системний аналіз особистих взаємовідносин заявника і дитини, яку він бажає усиновити. Він не містить дослідження обставин психологічно-емоційного зв'язку ОСОБА_1 із хлопчиком. Оскільки мотиви, на підставі яких заявник бажає усиновити дитину, не ґрунтуються на особистих почуттях сімейних стосунків із характерними проявами щирої та взаємної любові батька і сина, суд переконаний у тому, що усиновлення заявником, безперечно, суперечить найвищим інтересам дитини» [33].

3. Рішення Ірпінського міського суду Київської області від 12 квітня 2024 року в справі №367/9293/23, відповідно до якого суд відмовив у задоволенні заяви про усиновлення обґрунтовуючи це наступним:

«Крім того, враховуючи, що заявник ОСОБА_2 є військовослужбовцем, то подача такого роду заяви може бути способом ухилення заявника від військової служби. Перебування на утриманні заявника трьох дітей дасть можливість йому на звільнення від військової служби, встановленої ст. 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» та вільний перетин Українського кордону. Отримавши рішення суду про усиновлення, ОСОБА_2 буде мати право на звільнення від військової служби, та, у свою чергу, право на безперешкодний виїзд за межі України. Крім того, отримавши рішення суду про усиновлення, заявники будуть мати можливість отримувати допомогу як багатодітна сім'я та виплату на третю дитину, яка не досягла трирічного віку. Сукупність вказаних обставин дає підстави для висновку, що заява про усиновлення дітей подана більше в інтересах заявників, а не дитини» [22].

Також на підставі проведеного аналізу виявлено, що наявна судова практика щодо відмов у задоволенні заяв про усиновлення ґрунтується і на інших законодавчо обґрунтованих підставах, що свідчить про

комплексний підхід суддів до оцінки здатності заявників виконувати обов'язки усиновлювачів.

1. Васильківський районний суд Дніпропетровської області в рішенні від 29 серпня 2024 року (справа №172/397/24) відмовив у задоволенні заяви через недотриману різницю у віці між усиновлювачем та дитиною. Цитата з рішення:

«Судом встановлено, що ОСОБА_3, особа, яка бажає бути усиновлювачем народився ІНФОРМАЦІЯ_4, а ОСОБА_4, дитина, яку бажає усиновити заявник, народився ІНФОРМАЦІЯ_3, тобто заявник не старший на п'ятнадцять років за дитину, яку він бажає усиновити, різниця у віці між ними становить 13 років 4 місяці. Вказана обставина є підставою для відмови в задоволенні заяви про усиновлення» [34].

2. Рішення Інгuleцького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 15 лютого 2024 року в справі №213/5745/23 про відмову в задоволенні заяви (незважаючи на позитивний висновок про доцільність усиновлення): «Враховуючи, що ОСОБА_2 був засуджений за кримінальне правопорушення, передбачене ст 164 КК України, незалежно від того, чи погашена судимість, він не може бути усиновлювачем. Суд критично відноситься до висновку органу опіки, оскільки ним не враховано заборони, передбачені ст 212 СК України» [35].

3. «Заявник не може бути усиновлювачем у силу вимог п. 11 ч.1 ст. 212 СК України, оскільки він є інвалідом I групи та потребує постійної сторонньої допомоги, про що свідчить подана ним та досліджена в судовому засіданні довідка» - рішення Сосницького районного суду Чернігівської області від 26.03.2024 у справі №745/136/24 [36].

4. Олевський районний суд Житомирської області 18 квітня 2024 року в справі №287/674/23 застосував кілька підстав для відмови в задоволенні заяви:

- «Всупереч наведеним вище нормам, у судовому засіданні встановлено, що заявник ОСОБА_1 офіційно не працевлаштований, жодних відомостей про майновий стан, місце роботи ОСОБА_1 тощо матеріали справи не містять. При цьому, у судо-

вому засіданні ОСОБА_1 вказав про те, що він не має наміру офіційно працевлаштуватися, займається тимчасовими підробітками, з яких не сплачує податки. Також заявником ОСОБА_1 не надано документів, що підтверджують право власності або користування жилим приміщенням. Як пояснив суду, має у власності житловий будинок у АДРЕСА_2, який знаходиться поблизу зони бойових дій та є непридатним для проживання, а також житловий будинок в АДРЕСА_3, який знаходиться на тимчасово окупованій території України. Наразі тимчасово проживає в с. Жубровичі Коростенського району Житомирської області, офіційного договору найму житлового будинку між ОСОБА_1 та власником будинку немає. Таким чином, заявником не надано суду належних та допустимих доказів на підтвердження того, що він зможе матеріально забезпечити дитину та піклуватися про її гармонійний розвиток».

- «У судовому засіданні заявник не зміг пояснити суду, чому він не порушував питання щодо усиновлення ОСОБА_2 з 2021 року (дати офіційного укладення шлюбу між ним та ОСОБА_3), хоча і не був позбавлений можливості цього зробити. При цьому, ОСОБА_1 повідомив суду, що на його утриманні перебувають ще двоє неповнолітніх дітей: син - ОСОБА_9, 2022 року народження, та син - ОСОБА_10, 2014 року народження, а відтак наявність рішення суду про оголошення його усиновлювачем неповнолітньої ОСОБА_2 надасть йому право на відстрочку від призову на військову службу. З наведеного вбачається, що подача такого роду заяви є, можливо, способом ухилення заявника від військової служби, а відтак заява про усиновлення дитини подана виключно в інтересах заявника, а не в інтересах неповнолітньої дитини» [37].

5. Рішенням Автотавоцького районного суду м. Кременчука від 20.06.2024 року в справі №524/5300/24 було відмовлено в усиновленні повнолітньої дитини керуючись наступним: «заявником ОСОБА_1 не доведено наявності виняткових підстав для усиновлення повнолітньої особи ОСОБА_3, зважаючи, що вказана

особа не є сиротою та особою, яка позбавлена батьківського піклування, та що таке усиновлення відповідає її інтересам, а отже, у задоволенні заяви слід відмовити» [38].

Висновки

За результатами проведеного дослідження нам вдалось дійти наступних висновків:

1. Інститут усиновлення є пріоритетною формою сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що забезпечує реалізацію їхнього права на виховання в сімейному середовищі, стабільність правового статусу та належні умови для розвитку. Його соціально-правова значущість зумовлює необхідність постійного вдосконалення механізмів правового регулювання та практики його застосування.

2. Законодавчі новації, ухвалені в умовах воєнного стану, спрямовані на цифровізацію процедури усиновлення, оптимізацію адміністративних процесів та посилення контролю за дотриманням найкращих інтересів дитини.

3. Судова практика свідчить про поступове формування єдиних підходів до вирішення справ про усиновлення. Основним орієнтиром у діяльності судів є забезпечення найкращих інтересів дитини, проте зберігаються проблеми, пов'язані з тривалістю розгляду справ через участь присяжних, неоднозначністю залучення заінтересованих осіб та формальним підходом до з'ясування думки дитини. Ці аспекти потребують подальшого процесуального вдосконалення.

4. В умовах воєнного стану спостерігається посилення контролю за доброчесністю усиновлювачів. Судова практика демонструє тенденцію до відмов у задоволенні заяв у випадках, коли усиновлення використовується як засіб уникнення мобілізації чи виконання військового обов'язку. Такий підхід відповідає меті інституту усиновлення, який має базуватись виключно на моральних і правових засадах забезпечення інтересів дитини.

Література

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року №2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року №1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 №905 «Про Порядок провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей». [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-п#Text> ;
4. Постанова ВСУ від 30.03.2007 №3 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07#Text>;
5. Законопроект №7087 від 22.02.2022 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/39054>;
6. Рішення Шевченківського районного суду м. Львова від 16 жовтня 2025 року у справі №466/8780/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131100023>;
7. Рішення Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області від 07 жовтня 2025 року у справі №446/2124/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130801860>;
8. Рішення Шевченківського районного суду м. Львова від 07 травня 2025 року у справі №466/3121/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127360323>;
9. Рішення Шевченківського районного суду м. Львова від 02 грудня 2024 року у справі №466/8722/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123888318>;
10. Рішення Яворівського районного суду Львівської області від 23 жовтня 2025 року у справі №944/2851/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131194231>;
11. Рішення Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області від 13 жовтня 2025 року у справі №446/1408/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130925071>;
12. Рішення Пустомитівського районного суду Львівської області від 09 жовтня 2025 року у справі №450/2336/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130913292>;
13. Рішення Цюрупинського районного суду Херсонської області від 21 січня 2021 року у справі №664/1700/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94498494>;
14. Рішення Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області від 16 вересня 2025 року у справі №450/1264/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130380442>;
15. Ухвала Саратовського районного суду Одеської області від 29.01.2025 року у справі №513/1402/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124773159>;
16. Ухвала Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області у справі №348/2735/24 від 15 листопада 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123022788>;
17. Ухвала Приморського районного суду м. Одеси у справі №522/1238/24 від 12 червня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119865231>;
18. Ухвала Хмельницького міськрайонного суду у справі №686/22206/24 від 18 вересня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121766726>;
19. Ухвала Приморського районного суду м. Одеси у справі № 522/16589/23 від 11 квітня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118437997>;
20. Ухвала Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області у справі №398/3945/24 від 05 вересня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121404771>;
21. Ухвала Малиновського районного суду міста Одеси у справі №522/4459/24 від 24 жовтня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122615676>;
22. Рішення Ірпінського міського суду Київської області у справі №367/9293/23 від 12 квітня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118315584>;
23. Рішення Личаківського районного суду міста Львова у справі №463/9426/24 від

24.10.2024 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122539020>;

24. Рішення Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області від 11 вересня 2023 року (справа № 495/7909/23) URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113621230>;

25. Рішення Городоцького районного суду Львівської області у справі №441/289/25 від 14 квітня 2025 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126576536>;

26. Рішення Яворівського районного суду від 23 січня 2025 року у справі №944/129/25, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124635510>;

27. Рішення Яворівського районного суду від 31 січня 2025 року у справі №944/5926/24, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124821800>;

28. Рішення Яворівського районного суду від 19 березня 2025 року у справі №944/744/25, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125937653>;

29. Рішення Яворівського районного суду від 02 червня 2025 року у справі №944/2013/25, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127791034>;

30. Рішення Барського районного суду Вінницької області від 01 грудня 2022 року; справа №125/1691/22, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107968650>;

31. Рішення Гощанського районного суду Рівненської області у справі №557/1137/22, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107184068>;

32. Рішення Личаківського районного суду від 03 жовтня 2025 року у справі №463/7211/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130715515>;

33. Рішення Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 04 вересня 2024 року у справі №577/4576/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121375767>;

34. Рішення Васильківського районного суду Дніпропетровської області від 29 серпня 2024 року у справі №172/397/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121448508>;

35. Рішення Інгулецького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської

області від 15 лютого 2024 року у справі №213/5745/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117004737>;

36. Рішення Сосницького районного суду Чернігівської області від 26.03.2024 у справі №745/136/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117895891>;

37. Рішення Олевського районного суду Житомирської області 18 квітня 2024 року у справі №287/674/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118520119>;

38. Рішення Автозаводського районного суду м. Кременчука від 20.06.2024 року у справі №524/5300/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120086168>.

Oksana Ivanivna Uhrynovska,

PhD in Law, Associate Professor of the Department of Civil Law and Procedure, Ivan Franko National University of Lviv, 14 Sichovykh Striltsiv St., Lviv, Ukraine, 79000, oksana.uhrynovska@lnu.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3642-5903>

Anastasiia Zinoviivna Pankiv,

Master of Laws, anastasiia.pankiv@lnu.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3434-5915>

LATEST TRENDS IN JUDICIAL PRACTICE IN ADOPTION CASES IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

The article, based on an analysis of the provisions of current legislation and the case law of national courts, clarifies the legal nature of adoption as a priority form of placement for orphans and children deprived of parental care. The specific features of the regulatory framework governing the adoption procedure, particularly under martial law, are examined, and legislative innovations aimed at optimizing and digitalizing certain stages of adoption are analyzed. Particular attention is paid to problematic aspects of judicial consideration of adoption cases, as well as to trends in judicial practice related to ensuring the best interests of the child and preventing abuse of the right to adoption.

Keywords: adoption; orphans; children deprived of parental care; martial law; separate (special) proceedings; best interests of the child.

Problem Statement: The introduction of martial law in Ukraine has led to an increase in the number of orphans and children deprived of parental care, which brings to the forefront the issue of the effective functioning of the institution of adoption. Despite the existence of detailed legal regulation, the practice of applying legislation in adoption cases reveals a number of problems related to the length of judicial proceedings, the specific role of jurors, the ascertainment of the child's opinion, as well as the verification of the integrity of the motives of prospective adoptive parents, which requires scholarly reflection.

State of Research: The institution of adoption has been repeatedly studied in the works of Ukrainian scholars, including Z. V. Romovska, Yu. S. Chervonyi, O. V. Kalitenko, H. S. Volosatyi, M. A. Lohvynova, V. S. Yakovenko, and others. At the same time, contemporary legislative

transformations and new trends in judicial practice during the period of martial law, in particular those related to strengthening control over the observance of the best interests of the child and preventing abuse of the right to adoption, necessitate their comprehensive analysis.

Purpose and Objectives of the Study: The purpose of the study is to analyze the legal regulation of the institution of adoption in Ukraine and the judicial practice of its application under martial law. To achieve this purpose, the following objectives are set: to analyze the current legislation of Ukraine governing the adoption procedure; to identify the main legislative innovations in the field of adoption during the period of martial law; to examine the specific features of judicial consideration of adoption cases; and to generalize the current approaches of national courts, in particular the Supreme Court, to resolving cases of this category.